

deceember 1943
eerste gelyk
(Graag Jan 1944)

1

DE PERSPECTIEVEN VAN HET IMPERIALISME NA DE OORLOG
IN EUROPA

EN DE
TAAK VAN DE REVOLUTIONAIRE SOCIALISTEN/

Inleiding.

Reeds in de formulering van ons thema ligt een vraag opgesloten, welke beantwoording een lang en nauwkeurig nadenken vereist. Wat betekent hier "na de oorlog"? Kunnen wij de tijd, die op de beëindiging van de vijandelijkheden in Europa zal volgen, "na-oorlogse tijd" noemen? Wij zouden dit slechts kunnen doen voor het geval, dat wij ons bij de beweerde mening van de Anglo-Amerikaanse regeringen en van haar bondgenoten neerleggen en de Europese oorlog slechts als een democratische kruistocht tegen fascisme en Pruisisch militarisme zouden opvatten. Maar dit is geenszins onze overtuiging en is het ook nooit geweest. De Europese oorlog, die wij van begin af aan een imperialistische oorlog noemden, die wij voorspelden en die wij als wereld-oorlog kenschetsten, toen er z.g. alleen om Dantzig en de Poolse Corridor gestreden werd, is in zijn wezen niets anders dan een herhaling van de tijdens de jaren 1914 tot 1918 ondernomen poging. Van welke poging? Wij beleefden nog weinige jaren geleden conflicten tussen kleine Zuid-Amerikaanse staten, die- wat de strijd met de wapenen betreft- zich tot twee tegenstanders beperkten. Wij moeten goed begrijpen: er was een beperking tot twee tegenstanders wat de gewapende strijd betreft- maar geen beperking van de belangen, die in botsing met elkaar geraakt waren en waarvoor enkele duizenden arme Indo's met hun leven moesten boeten. Ook deze "kleine" Zuid-Amerikaanse plaatselijke oorlogen zijn, al mag deze naam nog zo overdreven lijken, imperialistische oorlogen of, beter gezegd, oorlogen van het imperialisme. Niet iedere oorlog van de imperialistische fase van het kapitalisme wordt een wereld-oorlog. De kleine gewapende conflicten kunnen worden gelocaliseerd en worden door de grote nieuwsagentschappen als "grensbotsingen" vermeld. Spoedig melden zich scheidsrechters aan om deze conflicten op te lossen; bevriende grote mogendheden die, een beroep doende op de Volkenbond, op het Kellogg-pact enz., de "kleine" broers tot rede brengen en- om een voorbeeld te noemen- de oliebronnen in quaestie onder het beheer van een maatschappij plaatsen, die door de grote en onpartijdige scheidsrechters gefinancierd worden. Deze, door de wereldpers als wrijvingen gekenschetste botsingen, zijn oorlogen van het imperialisme niet minder dan de interventie en ook de z.g. niet-interventie in de Spaanse burgeroorlog, de verovering van Abessinië en Albanië door Italië enz. Wij spreken steeds dan van oorlogen van het imperialisme, wanneer om de beveiliging van imperialistische belangen gestreden wordt. In de fase van de kapitalistische ontwikkeling van de productiekrachten en van de marktbeheersing, waarvoor het monopolie, de trusts en kartels karakteristiek zijn, moeten alle tegenstrijdigheden van belangen in hun wezen imperialistische conflicten zijn, al mogen zij "gelocaliseerd" worden of niet. Op een enkele uitzondering na, n.l. de Sovjet-Unie, maakt het voor het historisch onderzoek geen verschil, wie het eerste schot gelost heeft; wie als "aanvaller" of wie als "verdediger" moet worden beschouwd. Direct of indirect zijn alle gebieden buiten Rusland in de kring van monopolistische belangen ingeschakeld. Het monopolie heeft inderdaad reeds lang de nationale grenzen overschreden, de uitbuiting geïnternationaliseerd en het nationalisme in het arsenaal van het propaganda-vuurwerk gedeponneerd, waar het nog steeds uitstekende diensten bewijst om de naar sensatie hunkerende, levenslustige en eventueel ook- zoals men ons tracht wijs te maken- "tot sterven bereide" massa te verblinden

Zoals het kapitalisme steeds opnieuw in zichzelf door de in hem aanwezige tegenstelling tussen de ontwikkeling van de productieve krachten en van de productie-voorwaarden, tussen het maatschappelijk karakter van de arbeid en de particuliere toeëigening van het product, crisissen voortbrengt, die in het tijdperk van het monopolie en van de gigantische concurrentie van de monopolies ingrijpender en vernietigender geworden zijn, zo ontstaat onder de invloed van dezelfde tegenstelling altijd weer en onvermijdelijk de imperialistische oorlog. Deze oorlog is een poging om de moeilijkheden van het monopolistische stelsel voor geruime tijd te overwinnen of tenminste te verkleinen, natuurlijk ten koste van het concurrerende monopolie en van zijn eigen "onderdanen".

21 Jaren kon de schikking, getroffen door de poging van de jaren 1914-1918, worden gehandhaafd. Maar ook zonder fascisme zou de levensduur van het systeem van Versailles tot een korte tijd beperkt gebleven zijn. Want het wezen van de maatschappelijke orde, berustende op de genoemde tegenstellingen, wordt door het fascisme even weinig gewijzigd als door de "democratie" in al haar burgerlijke schakeringen. De imperialistische oorlog is op het gebied van de buitenlandse politiek de keerzijde van de monopolistische uitbuiting van de arbeidskracht, terwijl op binnenlands politiek terrein de burgerlijke democratie, levensvorm van dezelfde maatschappelijke orde is als het fascisme. Het internationaal karakter van de uitbuiting doet in de hoogste graad twijfel ontstaan, of er nog sprake kan zijn van een onderscheid tussen buitenlandse- en binnenlandse politiek. Het internationalisme van de uitbuiting is even weinig een uitvinding als de klassenstrijd, maar een sociaal feit. Trusts en kartels zijn producten van de kapitalistische ontwikkeling en geen uitvinding van de "Wijzen van Zion". De bewuste klassenstrijd van de arbeidersklasse en het proletarische internationalisme zijn, gezien deze objectieve verhoudingen, een noodzakelijkheid; het is dus in de allereerste plaats een vereiste, gedicteerd door gezond verstand, de arbeiders tot klassenstrijd en internationalisme op te roepen. Maar daarnaast wordt het ook een ethisch principe met het oog op het maatschappelijk doel: levensgeluk voor allen in een socialistische maatschappij, die vrij is van uitbuiting en klassen. Alleen dan wanneer wij in staat zijn de perspectieven van het imperialisme juist te zien, kunnen wij de strategische positie van de arbeidersklasse bepalen en haar revolutionaire taken in een programma formuleren.

De oorlog in Europa nadert zijn einde. De militaire nederlaag van Duitsland en zijn bondgenoten is geen speculatie, maar een feit, waarvan de voltrekking misschien pas over enkele maanden te verwachten is. Maar op de dag, waarop de wapenstilstand in Europa zal worden gesloten, wordt de oorlog voortgezet. Ondanks de ontzettende gevolgen van dood en verderf, zijn de Europese veldtochten van de tweede wereldoorlog slechts de prélude voor de beslissende slagen van wereldpolitieke betekenis van het imperialisme in die gebieden, om wier bezit de tweede wereldoorlog voornamelijk uitgekomen is. Het einde van de Europese oorlog betekent de uitschakeling van de groot-Duitse concurrentie in de strijd om de grondstoffengebieden en markten van Indië en het Verre Oosten, zonder welke het monopolie niet bestaan kan.

De grote mogendheden die hier strijden zonder de goedkeuring van de in deze gewesten levende volkeren te vragen, hebben haar definitieve oorlogsposities nog niet ingenomen en haar bondgenoten nog niet gekozen. De tegenwoordige partijen-groepering kwam nog sterk onder de invloed van de Europese fase van de tweede wereldoorlog tot stand. Na de Europese oorlog volgt niet de vrede, maar de derde wereldoorlog of, als men daaraan de voorkeur geeft: de tweede en belangrijkste fase van de tweede wereldoorlog. Wij vinden het beter hem de derde wereldoorlog te noemen, ofschoon hij nog tijdens de duur van de tweede wereldoorlog begonnen is en ofschoon wij *het alleen-imperialistische karakter van de oorlog onderstrepen,*

d.w.z. van mening zijn, dat deze aardrijkskundig zo ver van elkaar verwijderde conflicten in principe door dezelfde oorzaken ontstaan zijn. Maar het uiterlijke beeld, dat de oorlog in het Verre Oosten en in Indië reeds heden biedt (de onzijdigheid van Rusland!) en dat in de loop van de verdere ontwikkeling nog merkwaardige veranderingen kan ondergaan, wettigt niet alleen de naam: derde wereldoorlog, maar beveelt hem zelfs aan. Maar hoe wij ook de oorlog in het Verre Oosten noemen, zeker is het, dat deze oorlog nòch zijn hoogtepunt heeft bereikt nòch ons de definitieve partijen-groepering reeds thans met zekerheid doet zien.

Belangrijker echter dan de meer uiterlijke verschijnselen zijn de motieven, die het imperialisme er toe dwingen de oorlog in het Verre Oosten tot het bittere einde te voeren, hem waarschijnlijk, zolang het eenigszins mogelijk is te rekken, het productie-apparaat van Europa, Amerika, Afrika en Australië op deze oorlog in te stellen en de buitenlandse- en binnenlandse politiek alleen vanuit het gezichtspunt van de zegevierende beëindiging van deze oorlog te voeren. De sociale verzekering, de internationale bondgenootschappen, de prijzencontrole, school en kerk, scheepsbouw en verkeer, valutapolitiek en vakbondswezen, kortom alles wat de sociale en politieke inhoud van de moderne kapitalistische maatschappij bepaalt, moet nog vele jaren in het teken van de derde wereldoorlog staan. Ging het "alleen maar" om de militaire nederlaag van Japan, dan zouden wij een betrekkelijk spoedige beëindiging van de oorlog door Groot-Brittannië en de Verenigde Staten kunnen verwachten. Maar het gaat om de woon- en productiegebieden van ver meer dan een half miljard tot nu toe koloniale en half-koloniale volken. Het strijdtoneel strekt zich uit van Aden, misschien van Suez tot Mandsjoekwo, langs de grenzen van Perzië, Indië en China, strekt zich uit over de reuzenvlakten van de Stille Oceaan tot aan de kusten van het Amerikaanse continent en wie weet, of niet ook de landen van Zuid- en Centraal-Amerika rechtstreeks er bij betrokken worden. Volkeren, die eerlang slechts als objecten van de imperialistische politiek werden beschouwd en waarvan de primitiviteit een bijna constante factor in de productie- en marktcalculatie van het imperialisme vormde, moeten in de wervelstorm van een moderne oorlog in beweging komen. Zij worden door oude en nieuwe "moederlanden" bewapend, hun arbeidstechniek zal in de fabrieken van de bewapeningsindustrie een buitengewoon snelle ontwikkeling ondergaan, hun behoefte aan sociale aaneensluiting zal door het samen-arbeiden in moderne massa-bedrijven ontstaan en groeien. Een politiek bewustzijn, dat in Europa pas na een ontwikkeling van eeuwen is gerijpt, zal door de "zege" van de imperialistische oorlog, waarin de "moederlanden" voor de ogen van hun bruine, zwarte en gele "kinderen" onmaskerd worden, in een spoedig tempo van objecten van uitbuiting en speculatie, subjecten van wereldpolitieke betekenis maken.

Het gaat om het zijn of niet-zijn van het kapitalisme in deze strijd. Of het deze nog eens kan winnen? Hier liggen de vraagstukken en de perspectieven van het imperialisme na beëindiging van de oorlog in Europa. Met het oog hierop voert het imperialisme reeds heden zijn binnenlandse- en buitenlandse politiek. Zijn binnenlandse politiek, dat wil in wezen zeggen de handhaving van de macht van het monopolie over de werkende bevolking, het z.g. sociale evenwicht; zijn buitenlandse politiek, dat wil zeggen het systeem van bondgenootschappen van kapitalistisch-imperialistische regeringen en de verhouding tot de Sovjet-Unie.

Het gaat er om, deze perspectieven te onderzoeken en het standpunt van de revolutionaire socialistten te formuleren. Indien wij op deze manier onze, in het thema gestelde, taak beginnen, volgen wij niet een willekeurige methode. De opvatting van de revolutionaire socialistten omtrent hun strategisch en tactisch gedrag kan, al mag ook hun doel, het socialisme, vaststaan, slechts op de analyse van het historische proces berusten. Dit moet zo zijn, niet omdat wij het

besloten hebben, maar omdat onze methode, de dialectische van het Marxisme, zelf een objectief resultaat van het geschiedkundig proces is. Het gaat er dus om, het maatschappelijk proces van de tegenwoordige tijd, de factoren van zijn verleden en zijn waarschijnlijke verdere ontwikkeling wetenschappelijk te onderzoeken, de psychologische uitwerkingen en terugslagen te bepalen en dan pas ons programma van actie te formuleren. Het helpt ons niets, indien wij algemeen geldende leuzen propageren, die ons zeker met geestdrift vervullen, maar die geen weerklank vinden, omdat de massa ze niet begrijpt, omdat de motivering dier leuzen door de eigen ervaringen van de massa niet bevestigd wordt en omdat wij niet tegen de massa zeggen, hoe onze leuzen kunnen worden gerealiseerd.

Als zo menige goed bedoelde uitlating, die in deze dagen de instemming van de revolutionaire arbeiders tracht te verkrijgen, weinig meer is dan een interessante lectuur, dan berust dit op het ontbreken van de dialectische methode, waar zonder geen terugkeer naar het wetenschappelijke socialisme, naar Marx, Engels en Lenin bestaat. Zonder dialectiek bestaan er misschien bekentenissen en retrospectieven, die in het gunstigste geval onschadelijk zijn, tenzij men naar onze mening terecht het niet al als schadelijk beschouwt, dat halve waarheden het algemeen gemis aan perspectieven nog vergroten. Hoe kan men verwachten, dat het Marxisme tot het politiek bewustzijn van de arbeidersklasse doordringt, als men - zoals geschied is - het maatschappelijk proces op een willekeurig punt als beëindigd beschouwt, omdat de voortzetting te zwaar te verteren zou zijn, als men een recept samenstelt uit een halfwaar analogisme, dat weliswaar makkelijk te lezen is, maar gevaarlijker is dan een hele leugen? Wij zullen ons best doen deze fout te vermijden.

Wij willen b.v. het koloniale vraagstuk niet voorbij gaan, omdat het een onaangename waarheid inhoudt.

Wij zullen het feit niet verzwijgen, dat wapenstilstand nog geenszins vrede betekent.

Wij beloven geen gemakkelijke weg, maar - om een burgerlijk staatsman te citeren - bloed en tranen, de perspectieven van het imperialisme na beëindiging van de Europese oorlog.

De bijzondere betekenis
van de
bewapenings-industrie.

De algemene crisis van het kapitalisme, waarvan wij het begin in het jaar 1914 constateerden en die tot het uitbreken van de eerste wereldoorlog leidde, is de eigenlijke oorzaak, waarvan wij aard en uitwerking goed moeten kennen om de politieke ontwikkeling te begrijpen en haar waarschijnlijke verdere loop te kunnen aanduiden.

Nadat de vrije concurrentie, d.w.z. het z.g. industrie-kapitalisme als de beheersende vorm van kapitalistische warenproductie door het monopolie-kapitalisme verdrongen was, trad, naar een woord van Lenin, de laatste of hoogste fase van het kapitalisme in. Deze laatste en hoogste fase noemde Lenin de imperialistische. Imperialisme is de politieke zijde van de monopolistisch-kapitalistisch producerende maatschappij.

Het monopolie zelf ontstond- waarop wij reeds vroeger herhaaldelijk en met klem de nadruk legden- als middel van het kapitalisme ter bescherming tegen en ter voorkoming van de bijna regelmatig zich herhalende crisissen. Door concentratie op het gebied van productie- en markt-beheersing geloofde het kapitalisme de productie te kunnen regelen, de prijzen op een dragelijk niveau te kunnen handhaven en het genot van de meerwaarde te kunnen verzekeren. In het monopolie en zijn organisatie-vormen, trusts, kartels en de organisaties van staats-kapitalistische aard (even vaak als abusievelijk als socialisme voorgesteld) ontstond voor de kapitalistische maatschappij niet alleen een beschermende wal ter handhaving van haar orde, maar tegelijkertijd en in wisselwerking, een nieuw element van vernietiging. Niet alleen vernietigde het monopolie de levensbasis van miljoenen minder grote en kleine producenten, maar de in en door het monopolie zich voltrekende verdere geweldige opvoering en concentratie van de productiekrachten, de titanenstrijd tussen de concurrerende monopolies en de stormachtige verarming en verproletarisering van de tussenlagen van de bevolking, leidden tot een chronische, tot de algemene crisis van het kapitalisme. Hetgeen zich op industrieel gebied bij het begin van de 20e eeuw duidelijk aftekende (ofschoon natuurlijk de bronnen hiervan reeds vroeger konden worden aangetoond) n.l., dat de kwaal van het productie-systeem onder de voorwaarden van maatschappelijke arbeid en particuliere toeëigening van het arbeidsproduct ongeneeslijk was, dat was reeds sinds tientallen jaren het ziektebeeld van de landbouwproductie. De chronische landbouwcrisis met haar catastrofale gevolgen voor de kleine en middelmatige bedrijven en voor de massa van de consumenten (hoge invoerrechten op landbouwproducten enz.) heeft de algemene crisis van het kapitalisme ingeleid. De algemene crisis heeft de positie van het landbouwbedrijf onder kapitalistische voorwaarden, definitief ondermijnd.

In de algemene crisis van het kapitalisme eindigde het voormalige wisselspel tussen conjunctuur en z.g. cyclus-crisis. Weliswaar komen wij ook na 1914 nog acute crisissen tegen, die wij, zoals b.v. de tijd van 1929 tot 1932 als crisissen in de bijzondere betekenis van dit woord kunnen beschouwen, maar zij worden niet door een conjunctuur van de vroeger bekende aard opgevolgd, noch volgen zij een dergelijke conjunctuur op. Wij spreken over de tijd van vóór 1929 als van het tijdperk van relatieve stabilisering, maar niet van een eigenlijke conjunctuur. Karakteristiek blijft n.l. voor de gehele periode van de algemene crisis tot vandaag, dat de "schaar" tussen productiecapaciteit aan de ene kant en de kapitalistisch beperkte kracht van de massa om het product geheel of grotendeels te consumeren aan de andere kant, welke "schaar" ook in de voorafgegane periode nooit geheel gesloten was, nu ver geopend blijft en ook tijdens de "conjunctuur" tot voortdurende productie-beperkingen, stillegging van bedrijven en tot vernietiging van de producten van de landbouw dwingt.

Tijdens de algemene crisis blijft het gehele proces, productie- en circulatieproces, chronisch gestoord. De algemene crisis van het kapitalisme toont ons een reeks van typische economische verschijnselen. Er blijft ook tijdens de fase van relatieve stabilisering (b.v. in de jaren van 1924-1929), een in vergelijking met vroegere perioden buitengewoon groot aantal werklozen aanwezig, dat dan in de tussenperiodes van de acute crisissen in de miljoenen loopt. Chronisch wordt de z.g. overproductie, d.w.z. de niet-verkoopbaarheid van een gedeelte van de productie tegen lonende prijzen. (Wij zouden eigenlijk nooit van "overproductie" moeten spreken, want in werkelijkheid kan de kapitalistische productie aan de bestaande behoeften van de mensen nooit voldoen. Overproductie is een kapitalistische term, die onverbrekelijk vastzit aan het begrip: winst.) Daarbij behoort een snel voortschrijden van het rationaliseringsproces en van de concentratie van bedrijven, waarachter ook tijdens de "conjunctuur" de angst voor de acute crisis schuilt.

Tijdens deze periode groeit de kapitaal-export in de vorm van leningen en beleggingen in het buitenland, terwijl de eigenlijke goederen-export juist in de kapitalistisch-krachtige landen stabiel wordt of zelfs achteruitgaat. De schulden van de ene imperialistische groep aan de andere groeien zo zeer, dat de geneigdheid en ook wel de dwang om zich daarvan met geweld te ontdoen, voortdurend toeneemt, terwijl de crediteuren door steeds verder gaande tegemoetkomingen, zoals nieuwe leningen, uitstel van betaling en vermindering van de rente, het vreedzame gedrag van hun debiteuren trachten te kopen. Het is geen toeval, dat tijdens deze periode het Anglo-Amerikaans kapitaal voornamelijk beleggingen in de bewapeningsindustrie van zijn latere oorlogstegenstanders gezocht heeft.

Om vele redenen is de bewapeningsindustrie juist tijdens de algemene crisis van het kapitalisme van een bijzondere aantrekkingskracht, waarbij het voor het monopolie weinig of geen verschil maakt, of het voorgeschoten kapitaal aan vriend of vijand de dood brengt, als het maar rente oplevert. Het internationalisme van de bewapeningsindustrie is perfect en ideologisch ongeremd. Waarin bestaat de bijzondere aantrekkingskracht?

Zij bestaat allereerst in het feit, dat de credietgevers slechts met één of weinige credietgevers te maken hebben. Want de bewapeningsindustrie bevindt zich of in handen van de staat of in handen van één of weinige grote ondernemingen. Ook zijn de omvang en de hoge waarde van de bewapeningsbedrijven zelf een bijzondere attractie. Maar deze crediet-eigenschappen gelden op zich zelf voor bijna alle gebieden van de zware industrie en zouden dus nog geen voldoende reden vormen om aan de bewapeningsindustrie tijdens de periode van de algemene crisis van het kapitalisme bijzondere betekenis toe te schrijven. De concentratie van het crediet-nemend productie-apparaat in weinige handen of zelfs in staatskapitalistische bedrijven, die bij de bewapeningsindustrie in het algemeen aanwezig is, is voor bijna alle sleutelindustrieën karakteristiek. De financiering van deze geweldige grote bedrijven van het monopolie door middel van de kapitaal-export van de Anglo-Amerikaanse financierings-instituten is voor deze zelf juist op grond van de sterke concentratie niet alleen een attractie, maar- de steeds weerkerende tegenstrijdigheid!- tegelijkertijd een groot risico. De concentratie van de kapitaalsbelegging bij relatief weinige debiteuren staat tegenover de concentratie van het risico, de kans van grote winst staat tegenover de mogelijkheid van groot of zelfs totaal verlies. Men kan slechts zeggen, dat- gezien het grote aandeel van de bewapeningsindustrie in de algemene zware industrie- tijdens de algemene crisis van het kapitalisme en haar onvermijdelijke politieke onzekerheid, die- in wisselwerking- tegelijkertijd met de uitbreiding van de bewapeningsindustrie groter wordt, steeds meer kapitaal in de bewapeningsindustrie belegd wordt. Dit proces karakteriseert zeker de groeiende betekenis van de bewapeningsindustrie tijdens de algemene crisis van het kapitalisme. Hierdoor wordt ook tevens verklaard, waarom beleggingen sterk in deze richting plaats hebben; dit levert tevens het bewijs van het internationalisme van monopolistisch-kapitalistische uitbuiting, gezien de gewetenloosheid, waarmee het kapitaal aan

de waarschijnlijke oorlogstegenstanders van morgen, het benodigde voorschot toestaat. Maar de bijzondere betekenis van de bewapeningsindustrie is daarmee geenszins voldoende of ook maar essentieel duidelijk gemaakt.

De algemene crisis van het kapitalisme vertoont het typerende verschijnsel van permanente "overproductie". (Wij leggen er nog eens de nadruk op, dat er geen overproductie bestaat, hetzij dan alleen van uit het gezichtspunt van kapitalistische, slechts op winst ingestelde warenproductie. Wij gebruiken het woord "overproductie" dan ook alleen tussen aanhalingstekens.) Tegen dit gevaar verzet zich het kapitaal door productie-beperking, door vernietiging van producten, door scherpe toepassing van het productie- en handelsmonopolie. Wat is de bedoeling van deze maatregel?

De bedoeling is, de prijs door manipulaties in de, zoals Karl Marx zegt, meest oppervlakkige sfeer van het proces te steunen. Nooit kan het kapitalisme tegenover zichzelf toegeven, dat de fout in de kern, in het wezen van zijn wijze van produceren ligt. Iedere massa-productie, waarvoor voorschotten worden verleend, verhoogt het gevaar van "overproductie", van verstopping van de kanalen door welke de producten de markt zouden moeten bereiken. In dit verband heeft de bewapeningsindustrie een verlossende uitwerking, want haar producten moeten niet of slechts in zeer geringe mate op de vrije markt verschijnen. De internationale wapenhandel is nog altijd een levendige en meestal bloeiende affaire, maar zijn omzet is beperkt tot een zeer klein gedeelte van de bewapeningsproducten, meestal tot de minder moderne, waarvoor de kleine, of industrieel niet ontwikkelde staten, nog steeds graag betalen. Maar de eigenlijke massa-productie van de bewapeningsindustrie en haar hulpindustrieën heeft de bijzondere eigenschap, haar producten niet op de markt te brengen, uitsluitend op bestelling te werken en haar producten zelfs vaak "bescheiden" te verbergen. De benzine-productie van de voor-oorlogse tijd was ondanks de gevorderde monopolisering haast niet meer lonend, zo "slecht" waren de prijzen. Maar de benzine-productie is een, misschien de belangrijkste hulpindustrie van de bewapening, dus kan zij zich magere jaren permitteren, met "verlies" arbeiden. Maar haar gouden tijd begint, zodra tienduizenden tanks en vliegtuigen honderden miljoenen liters per maand verbruiken. Dit is ook van toepassing op de in vredestijd volkomen onrendabele productie van surrogaten, zoals kunstrubber enz. Als hulpindustrieën van de bewapening krijgen zij een kans, waardoor elk vroeger verlies wordt goedge maakt. Het is de z.g. natuurlijk-vorm van de eigenlijke bewapeningsproducten, die aan de producenten de verkoop op de vrije markt verbiedt en de zorg om de circulatie grotendeels uitsluit. Op de dag, waarop het roerend gedeelte van de producten aan een snelle, het onroerende (straten, vestingen enz.) aan een langzaam slijtage-proces onderhevig wordt, wordt het gevaar van een totaal-verlies voor den crediet-gever acuut. Voordien biedt de credietnemende industrie alle voordelen van een goede belegging plus de bijzondere eigenschap, dat haar producten de markt niet overstromen. De lange termijn, waarop crediet voor de bewapeningsindustrie in het algemeen wordt verleend, is zeker een nadeel vergeleken bij de korte termijn van crediet voor de, voor de consumptie werkende industrie. Maar dit nadeel wordt rijkelijk opgeheven door het feit, dat nog niemand iets van dalende prijzen voor bewapeningsproducten gehoord heeft. Ondanks het gevaar van vernietiging, waarmee de bewapeningsindustrie en haar producten in geval van oorlog bedreigd worden, en ondanks de lange termijn van haar financiering, is zij toch de ideale belegging voor het monopolie. Wie deze verhoudingen kent, zal het zeker niet meer merkwaardig vinden, dat voornamelijk Londen en Wallstreet de Duitse bewapening gefinancierd hebben. Deze financiering sproot niet voort uit een bijzondere bloeddorst van de financiers, die met plezier een bijdrage betalen aan de grote vredesgenootschappen, maar uit de bijzondere betekenis van de bewapeningsindustrie tijdens de algemene crisis van het kapitalisme.

Na de oorlog in Europa blijven de redenen, die het monopolie tot zijn bijzondere voorliefde voor de bewapeningsindustrie bewogen, nog in versterkte mate van kracht. Nu reeds verzekeren de staatslieden van de geallieerde landen uitdrukkelijk dat zij, de "vredelievende" staten, niet zullen ontwapenen, maar in het belang van rust en orde een grote legermacht zullen blijven onderhouden. Hieruit blijkt onomwonden een politiek, die met de economische belangen van het monopolie volkomen in overeenstemming is. De gedeeltelijke ondergang van de Duitse- en Italiaanse bewapeningsindustrie betekent voor het internationale monopolie een verlies, dat slechts dan kan worden goed gemaakt als Europa blijft zoals het is: operatiegebied voor het monopolie. Iedere revolutionaire bedreiging is een direct gevaar voor alle kapitalistische beleggingen en kan er toe leiden, dat de reeds geleden verliezen nooit meer kunnen worden goed gemaakt. Is deze revolutionaire bedreiging niet aanwezig, dan bestaat er ook geen ernstig gevaar voor het systeem, integendeel, er bestaat gelegenheid voor nieuwe winstopleverende beleggingen. Maar... "rust en orde" moeten heersen.

Zou de wapenstilstand in Europa direct of spoedig door de algemene vrede worden gevolgd, wel te verstaan door de "vrede" van het imperialisme, dan zou hierdoor de bewapeningsindustrie tijdens de algemene crisis van het kapitalisme geenszins aan betekenis inboeten. Maar er zouden voor het monopolie moeilijkheden ontstaan, die waarschijnlijk naar een nieuwe acute crisis zouden leiden en een gevaar van revolutionaire bedreiging van het systeem met zich mede brengen. Hierbij zou het gedeeltelijke of totale verlies, dat het internationale kapitaal tengevolge van de algehele of gedeeltelijke vernietiging van de Duitse-, Italiaanse- enz. bewapeningsinstallaties heeft geleden, niet eens een ongunstige factor vormen. Integendeel! De reconstructie zou moeten volgen en de kosten hiervan zouden zeker niet door het groot-kapitaal maar door den kleinen man moeten worden gedragen. Maar het "uitbreken" van de algemene vrede, d.w.z. de plotselinge stillegging van de productie, voor zover zij de oorlogsvoering dient, zou zonder twijfel een herhaling van de gevaren meebrengen, waardoor het systeem na 1918 bedreigd werd. Zonder twijfel heeft men in Londen en New-York iets geleerd. Daarom moet de oorlog worden voortgezet. Daarom zal de oorlogsindustrie haar, zoals wij gezien hebben, bijzondere betekenis in het kader van de algemene crisis nog verhogen. Wat zou het gevolg zijn, als- onder kapitalistische voorwaarden- de tegenwoordige productiecapaciteit binnen een niet al te lange overgangstijd in de voortbrenging van voor de vrede bestemde producten zou worden omgeschakeld?

Nemen wij als voorbeeld het vervaardigen van motorrijtuigen, dus een op het ogenblik zeer lonende affaire met al haar hulpindustrieën, waardoor miljoenen arbeiders te werk gesteld zijn. Zelfs in het geval, dat de industrie van de overwonnen landen in het geheel uitgeschakeld zou blijven, zou de productie van rijtuigen, benzine, rubberbanden enz., de kapitalistische behoeften van de wereld verre overtreffen, ma.w. de behoeften aan welke nog met winst kan worden voldaan. Of de vliegtuigindustrie? Alleen Amerika zou jaarlijks ongeveer 120.000 vliegtuigen van alle typen kunnen bouwen. Een voortzetting van deze bouw-activiteit, zonder de slijtage door de oorlog, zou er toe leiden dat op zijn minst het passagiersverkeer in de gehele wereld op de lucht zou worden aangewezen, tenzij men bereid was in de opslagplaatsen van de vliegtuigfabrieken massa's "onverkoopbare" apparaten op te hopen. Zonder veel fantasie konden wij ons de gevolgen voor de scheepsbouwindustrie, voor de bouw van spoorlijnen enz. indenken. Geen kapitalistisch plan van productie zou hier redding kunnen brengen. Dit systeem kan alleen geholpen worden door de oorlog en door de productie voor de oorlog.

Wij haalden als voorbeeld de vliegtuigbouw aan. Wij hadden evengoed een andere tak van de industrie als voorbeeld kunnen noemen. De oorlog vernietigt, de moderne oorlog vernietigt, door geweldige verhoging van de productie-kracht.

De verhoging van de productiekracht onder kapitalistische voorwaarden leidt onvermijdelijk tot een crisis, indien het oorlogstempo van de gelijktijdige vernietiging ophoudt te bestaan.

Niet om redenen van menselijkheid, maar uit berekening, gedictieerd door angst, beloven de overwinnaars ook de overwonnen volkeren verhoging van de algemene levensstandaard.

De zegevierende beëindiging van de oorlog in Europa betekent, dat ook de industriële- en agrarische productie van een groot gedeelte van het Europese continent, in het productieapparaat van de Geallieerden ingeschakeld wordt, terwijl gelijktijdig de honger naar grondstoffen en landbouwproducten door de hervatting van de invoer uit overzeese gebieden kan worden gestild. De gehele capaciteit van de industriële- en agrarische productie van niet voor de oorlog bestemde goederen in de door de Westelijke bondgenoten dan gecontroleerde landen, overtreft verre (onder kapitalistische voorwaarden) de behoeften, waaraan de overwinnaars moeten voldoen, ook al houdt men er rekening mee dat in de verwoeste gebieden aanvankelijk, een tot nu toe, ongekende nood zal heersen.

Zou nu de oorlog, na zijn beëindiging in Europa, niet worden voortgezet, dan zou dit een bijna onmiddellijk uitbreken van de acute crisis tot gevolg hebben. Want het kapitalisme stond dan slechts voor de keuze of met handhaving van de volle productie-intensiteit de markt te overstromen, of door radicale beperking van de productie legers van werklozen in het leven te roepen. Beide mogelijkheden vormen voor het imperialisme een even grote bedreiging. Zo zal het imperialisme trachten de bewapeningsindustrie in haar bijzondere betekenis te behouden zolang het enigszins mogelijk is; het zal ook verder het beslissende gedeelte van de productie-energie in de voortbrenging van waarden besteden, die, tengevolge van hun "natuurlijk"-vorm niet geschikt zijn om de vrije markt te belasten, die in massa vernietigd worden en ook zelf vernietigen en op deze manier gelegenheid tot verhoging en exploitatie van de productie-capaciteit bieden.

De voorwaarden waaronder het monopolie gedwongen is te produceren en waaronder hij uiteindelijk zijn eigen ondergang moet produceren, laten hem geen andere keuze dan die, om de oorlog met alle middelen voort te zetten. De Marxistische stelling, dat de oorlog steeds de laatste "uitweg" is, ontleent haar actuele en bijzondere betekenis aan de algemene crisis, die geen vrede van lange duur meer toelaat, maar alleen oorlog of- in het gunstigste geval- een korte wapenstilstand. Wij zullen later nog uitvoerig moeten uiteenzetten, waarom juist de voortzetting van de oorlog in en om Indië en Oost-Azië onvermijdelijk is. Maar ook als wij ons hier tot die feiten beperken, die de bewapeningsindustrie haar bijzondere plaats onder de voorwaarden van de algemene crisis van het kapitalisme aanwijzen, kunnen wij tot geen andere conclusie komen.

Na beëindiging van de oorlog in Europa blijven de onverminderde exploitatie van de bewapeningsindustrie van het imperialisme en de relatieve beperking van de voor de consumptie werkende industrie, het eindresultaat van de hoogste wijsheid van de imperialistische economie volgens "plan". Want naast de angst voor de massale werkloosheid, staat de vrees voor de inflatie, voor de vernietiging van het crediet-systeem, die zich nu reeds als nachtmerrie van de Europese economie na beëindiging van de oorlog in Europa, aankondigt. De onbeperkte verhoging van crediet-schepping, waarvan de meest bekende symptomen de ongeremde vloed van betalingsmiddelen van iedere soort en snelle verhoging van alle prijzen zijn, wordt- wat haar ergste uitwerking betreft- tijdens de oorlog aan banden gelegd. De controle op prijzen en deviezen, het ontbreken van een vrije buitenlandse handel enz. verbergen nog de werkelijke toestand, n.l. de volledige "verwatering" van de valuta. Gedwongen oorlogseconomie handhaaft nog de fictie van stabiele monetaire verhoudingen. Want, zodra de dam van deze dwang verbroken zal zijn en een essentieel gedeelte van de geweldig verhoogde productie-capaciteit voor de consumptie van de vrije markt zou produceren, dan zou een stort-

vloed van de dan weer beschikbare waren worden opgevolgd door een even grote stortvloed van crediet-transacties van inflationistisch karakter, zonder welke onmiddellijk een groot gedeelte van de producten onverkoopbaar zou blijven. Deze schrik is bekend uit de jaren na 1918. De overwinnaars zullen trachten zijn herhaling te voorkomen. Zij hebben kapitalistisch gezien slechts één middel: de crediet-schroef zo stevig mogelijk vast te draaien. Dit middel kan slechts ten koste van de voor de menselijke consumptie werkende industrie onder de gegeven omstandigheden worden toegepast, terwijl de bewapeningsindustrie met haar hulpindustrieën ook verder van de crediet-zegen zal genieten. Wat de regeringen van de overwinnende staten reeds heden als hun plan voor de reconstructie van de "vredeconomie" aankondigen, is niets anders dan de voortzetting van de gedwongen oorlogseconomie, van het "kanonnen in plaats boter".

Men moet over veel fantasie beschikken om deze perspectieven van het imperialisme als "weg naar het socialisme" te beschouwen, zoals ongeneslijke reformisten plegen te doen. Zeker zullen de winsten, die de bewapeningsindustrie oplevert en zal blijven opleveren, sociaal-politieke maatregelen toelaten om de gemoeiden iets te sussen. Maar ook dat zal niets anders zijn dan een druppel op een gloeiende plaat. Zou het onverminderd handhaven van de bewapeningsindustrie en haar hulpindustrieën hand in hand gaan met een uiterste inkrimping van de voor de menselijke consumptie werkende industrie, dan zou hieruit moeten worden geconcludeerd, dat het in de bewapening en al haar takken te werk gestelde deel van de arbeidersklasse (en dit deel is zeer groot!) met zijn relatief hoge inkomsten, de relatief kleine stroom van consumptie-artikelen in geld uitgedrukt zeer duur zal moeten betalen. Een verder gevolg zou zijn, dat voor het overige gedeelte van de bevolking de voor zijn behoefte noodzakelijke artikelen niet meere te betalen zullen zijn. Deze toestand kan het kapitalisme slechts op één manier tijdelijk bestrijden, omdat onder deze voorwaarden de weg naar een overeenkomstige verhoging van de productie van consumptieartikelen, om de reeds uiteengezette redenen, afgesloten is. De enige manier, waarop het kapitalisme deze toestand tijdelijk kan bestrijden, is de toepassing van een politiek van deflatie, ook op de bewapeningsindustrie, d.w.z. ook hier moet een beperking van het crediet worden doorgevoerd.

Deze operatie kan slechts op één manier geschieden, n.l. door verandering in de organische samenstelling van het kapitaal.

Wat is de betekenis hiervan?

Het gehele voor de productie voorgesloten kapitaal bestaat uit constant kapitaal, n.l. grondstoffen, machines, gebouwen enz. (Dus het kapitaalgedeelte, dat in het productieproces geen nieuwe waarde schept, naar geen verandering van waarde leidt.) en variabel kapitaal, d.w.z. het voor loonbetaling voorgesloten kapitaal, dat het huren van menselijke arbeidskracht mogelijk maakt. (Dus wel naar het scheppen van nieuwe waarde, naar verandering van waarde leidt.) Een gegeven kapitaal vertoont dus een bepaalde organische samenstelling, die, zoals wij weten, in de loop van de kapitalistische ontwikkeling voortdurend veranderingen ondergaat, n.l. ten gunste van het constante- en ten ongunste van het variabele kapitaal. Hieruit volgt: neemt een gegeven kapitaal toe, dan groeit het constante gedeelte (grondstoffen, machines enz.) vlugger dan het variabele. Dit zal iedereen op grond van zijn eigen ervaringen kunnen begrijpen. Er worden steeds betere machines, die een betrekkelijk grotere hoeveelheid grondstoffen in veel kortere tijd kunnen verwerken, in gebruik genomen zonder dat het aantal te werk gestelde arbeiders naar verhouding uitgebreid wordt. Hierdoor groeit zoals bekend, de graad van de uitbuiting van arbeidskracht niet alleen absoluut, maar ook relatief. De algemene crisis van het kapitalisme heeft nu in zoverre ook hier een verandering te weeg gebracht, dat het variabele kapitaal niet alleen niet in éénzelfde tempo en, verhoudingsgewijze, zoals het constante kapitaal, groeit, maar zelfs in vele gebieden absoluut vermindert.

Dit geschiedt niet alleen tengevolge van de chronische werkloosheid, waardoor tijdens de acute crisissen miljoenen überhaupt geen loon ontvangen, maar ook tijdens de z.g. conjunctuurfasen van de algemene crisis. Wij hebben hier met een verschijnsel te maken, hetwelk wij tot nu toe voornamelijk in de zwakke kapitalistische landen konden waarnemen. Het gehele systeem van de arbeidsdienst, van de militarisering van het arbeidsproces, van de werkverschaffing voor werklozen, is niets anders dan een bewuste vermindering van het variabele kapitaalgedeelte, van het totaal uit te betalen loonbedrag in het betreffende economische gebied. Wij zullen zien, dat dit verschijnsel bij de perspectieven van het imperialisme na beëindiging van de oorlog in Europa behoort.
